

1/2014. (VI. 30.) PK vélemény az ítélet hatályon kívül helyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről

A Kúria Polgári Kollégiuma a perorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatának vizsgálatára felállított joggyakorlat-elemző csoport által, a másodfokú bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatában feltárt jogalkalmazási problémákból kiindulva, az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 27.§-ának (1) bekezdése alapján a következő kollégiumi

v é l e m é n y t

nyilvánítja.

1. A lényeges eljárási szabálysértésre (Pp. 252. § (2) bekezdés) alapított hatályon kívül helyezés akkor indokolt, ha az elsőfokú eljárás megismétlése elengedhetetlen. Ennek megállapítása során a feltárt konkrét szabálysértés jellegét és súlyát, valamint az érdemi döntésre gyakorolt hatását kell figyelembe venni.

2. A másodfokú bíróságnak a hatályon kívül helyező végzésben konkrét jogszabályhelyre hivatkozással meg kell jelölnie, hogy mit tekintett lényeges eljárási szabálysértésnek. Emellett egyértelműen és jól áttekinthető módon ismertetnie kell a jogi következtetéseknek azt a körét, amelyeknek a levonása, valamint a szükséges eljárási cselekményeknek azt a sorát, amelyeknek a lefolytatása elvezethet a jogszabályoknak megfelelő határozat meghozatalához.

3. A Pp. 252. §-ának (3) bekezdésén alapuló hatályon kívül helyezés alkalmazása esetén a másodfokú eljárásban törekedni kell arra, hogy az elsőfokú eljárás megismétlésére csak valóban indokoltan, a terjedelmes bizonyítást igénylő vagy a per érdemi elbírálását új jogi alapokra helyező esetekben kerüljön sor. A másodfokú eljárásban is orvosolható hibák kiküszöbölése, kis terjedelmű, egyszerű, rövid idő alatt foganatosítható bizonyítás lefolytatása céljából a hatályon kívül helyezés általában nem indokolt.

4. A másodfokú bíróság utasításaiban foglalt eljárási cselekményeknek, különösen a bizonyítási cselekményeknek az elmulasztása olyan lényeges eljárási szabálysértés, amely a megismételt eljárás során hozott ítélet hatályon kívül helyezését vonhatja maga után. Nem minősül azonban eljárási szabálysértésnek, ha az elsőfokú bíróság az előírt eljárási cselekmények hiánytalan foganatosítását követően nem a hatályon kívül helyező végzésben kifejtett jogi álláspontot foglalja el, vagy nem az ott írt jogkövetkezményt alkalmazza.

5. A Pp. 3. § (3) bekezdés szerinti tájékoztatási kötelezettség megsértése önmagában nem szolgálhat alapul a hatályon kívül helyezésre; ezt csak a konkrét eljárásjogi szabályok sérelme alapozhatja meg.

6. A tájékoztatási kötelezettség megsértése esetén - a hatályon kívül helyezés alkalmazásáról való döntést megelőzően - a másodfokú bíróságnak törvényben előírt kötelezettsége, hogy a hiányzó tájékoztatást az arra jogosultnak megadja, majd azzal kapcsolatban nyilatkozattételre hívja őt fel. Amennyiben a fél nem nyilatkozik, illetve a szükséges bizonyítási indítványt nem terjeszti elő, vagy a bizonyítás költségeinek előlegezésére nem hajlandó, a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet a rendelkezésére álló adatok alapján érdemben bírálja felül.

A Legfelsőbb Bíróság az 1/2009.(VI.24) PK véleményében iránymutatást adott a bíróságok tájékoztatási kötelezettségének teljesítésére irányadó szabályok alkalmazásával kapcsolatban. A jogorvoslati bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatát vizsgáló joggyakorlat-elemző csoport feltárta, hogy a jogalkalmazási problémák érintik a tájékoztatási kötelezettség megsértésének jogkövetkezményeként alkalmazott hatályon kívül helyezés jogintézményét is, amely alapul szolgált a jelen Kollégiumi Vélemény megalkotásához. A két kollégiumi vélemény egymással olyan összefüggésben áll, miszerint a korábbi tartalmazza a tájékoztatási kötelezettség teljesítésére irányadó szabályok alkalmazására, míg az utóbbi az ezek megsértése miatti jogkövetkezmények levonására vonatkozó iránymutatásokat.

1. A Pp. 252. § (2) bekezdése olyan keretjelleget szabályt tartalmaz, amely a lényeges eljárási szabálysértéseket azok három jogi jellemzőjének meghatározásával írja körül és a jogkövetkezmények kiváltásához ezek egyidejű fennállását kívánja meg. Eszerint a jogalkotó az elsőfokú eljárásra irányadó eljárásjogi szabályok megsértésének tulajdonít relevanciát, amennyiben azok olyan lényeges eljárási szabálysértésnek minősülnek, hogy szükségessé teszi az elsőfokú tárgyalás megismétlését, vagy kiegészítését. Ez pedig akkor állapítható meg, ha az adott eljárási szabálysértés a per érdemi eldöntésére kihatott, továbbá orvoslása a másodfokú eljárásban nem lehetséges.

A gyakorlatban a hatályon kívül helyezés alkalmazása általában akkor indokolt, ha a másodfokú bíróság a feltárt lényeges eljárási szabálysértéssel és annak kiküszöbölési lehetőségével összefüggő összes körülmény mérlegelésének eredményeként arra a

következtetésre jut, hogy az eljárási szabálysértés jellegének és súlyának, valamint az érdemi döntésre gyakorolt hatásának, továbbá a másodfokú eljárásban való orvoslás lehetőségének figyelembe vételével elengedhetetlen az elsőfokú eljárás megismétlése. E döntés meghozatala során indokolt figyelemmel lenni a célszerűség, a pergazdaságosság és az időszerűség követelményeire, amelyek magukba foglalják azt a követelményt is, miszerint az egyes eljárási cselekményeket általában ott kell foganatosítani, ahol az teljes értékű módon, a legrövidebb időn belül és a legkevesebb költséggel megvalósítható. A célszerűség, pergazdaságosság és időszerűség azonban nem önálló mérlegelési szempontok, hanem az orvoslás lehetőségének megítélése során fejtik ki hatásukat. Az előbbiek mellett az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a megismételt eljárás számára előírt eljárási cselekmény foganatosításának nem lesz-e akadálya a fél nyilatkozatának, vagy bizonyítási indítványának a hiánya.

2. A Pp. 252. § (4) bekezdése a hatályon kívül helyező végzés tartalmi elemeit nem a teljesség igényével határozza meg. Ehelyett csak azokat a speciális tartalmi kellékeket jelöli meg, amelyeket a hatályon kívül helyező végzés nem nélkülözhet. Ezek mellett a Pp. 239. § és a Pp. 222. § (1) bekezdésének utaló szabályai folytán a hatályon kívül helyező végzésre - az annak jogi jellegzetességeiből adódó eltérésekkel - megfelelően alkalmazni kell a bírósági határozatok tartalmára és indokolására vonatkozó, a Pp. 220. § és 221. § által meghatározott általános szabályokat is.

A hatályon kívül helyező végzésben pontosan és konkrét jogszabályhelyre hivatkozással meg kell jelölni, hogy milyen okból és mit tekintett a másodfokú bíróság az eljárás megismétlését igénylő jogszabálysértésnek. Ezt a követelményt nem elégíti ki valamely jogintézményre, vagy a jogi előírások valamely csoportjára történő utalás. Ehelyett a hatályon kívül helyező végzésben határozottan állást kell foglalni az ügy jogi megítélésének kérdésében. Amennyiben erre a rendelkezésre álló adatok alapján nincs lehetőség, fel kell állítania a jogi megoldásnak azokat az alternatíváit, amelyek a helyes jogi álláspont kialakításához elvezethetnek. Emellett az elsőfokú bíróság számára pontosan meg kell határozni a szükséges eljárási cselekményeknek azt a sorát, amelyek foganatosítása útján a megismételt eljárásban elérhető a jogszabályoknak megfelelő határozat meghozatala.

A Pp. 252. § (4) bekezdése értelmében a hatályon kívül helyező végzésnek mellőzhetetlenül kötelező tartalmi elemét képezik a megismételt eljárásra vonatkozó utasítások. Az ezekkel szemben fennálló legalapvetőbb követelmény, hogy azok mind fizikailag, mind pedig jogilag kivitelezhetők legyenek. Az utasítás vonatkozhat akár a bizonyítás irányára, akár annak eszközére, de nem sértheti a

feleknek az ezekkel összefüggő rendelkezési jogát. Ezért a hatályon kívül helyezést megelőzően nem mellőzhető a félnek a célzott bizonyításra vonatkozó nyilatkozatának a beszerzése.

A Pp. előírásainak csak az az utasítás felelhet meg, amely határozott, egyértelmű, világos és áttekinthető, továbbá amelynek teljesítése útján a jogerős ítélet hiányosságai maradéktalanul kiküszöbölhetőek. A megismételt eljárásra vonatkozó utasításoknak a hatályon kívül helyező végzésben lehetőleg egy helyre összegyűjtve, felsorolás-szerűen, a megismételt eljárást lefolytató elsőfokú bíróság számára jól áttekinthetően célszerű megjelenniük.

3. A csekély, valamint közepes munkateherrel járó bizonyítás felvállalása és ezáltal a hatályon kívül helyezések számának csökkentése javítja az ítélkezés időszerűségét, míg a szükségtelen hatályon kívül helyezések indokolatlanul növelik a pertartamot és fölöslegesen terhelik az elsőfokú bíróságokat. Ezért a Pp. 252. § (3) bekezdésén alapuló hatályon kívül helyezések alkalmazása során törekedni kell arra, hogy az orvosolható hibák kiküszöbölése lehetőleg már a fellebbezési eljárásban megtörténjen és az elsőfokú eljárás megismétlésére csak a valóban szükséges és indokolt, más módon nem korrigálható hiányosságok miatt kerüljön sor. Ezzel ésszerűbbé válik az első-és másodfokú bíróságok közötti munkamegosztás, javul a bíróságok munkájának hatékonysága. Ehhez azonban a másodfokú bíróságok jelenlegi hatályon kívül helyezési gyakorlatában irány-és szemléletváltásra, a korábbiaknál több bizonyítás felvállalására van szükség.

Különösen törekedni kell a másodfokú eljárásban az ellentmondó, aggályos, vagy kiegészítésre szoruló szakvélemény hiányosságainak kiküszöbölésére, mert ez általában egyszerűen és rövid időn belül megoldható ezért nem indokolja a hatályon kívül helyezés jogkövetkezményének alkalmazását. Az esetek többségében a hiányzó adat, vagy a vitatott kérdés, a szakértőnek a másodfokú tárgyalásra történő megidézésével rövid úton tisztázható, de egyszerűbb esetekben annak sem mutatkozik akadály, hogy a fél kérelmére a kiegészítő szakértői véleményt a másodfokú bíróság szerezzze be. Ez megfelelően irányadó más egyszerű bizonyítékok beszerzésére is, mint más bíróság, vagy hatóság iratainak bekérése, illetve a felek személyes meghallgatásának kiegészítése.

4. A Pp. 252. § (4) bekezdése a másodfokú bíróság utasítási jogát egységesen kezeli, amely a perben elvileg bármire vonatkozhat és az elsőfokú bíróság számára egységesen kötelező. Ez az utasítás kettős tartalmú, mert közvetlenül általában valamilyen eljárási cselekmény foganatosítására irányul, közvetett módon azonban e mögött szükségképpen jelen van az az anyagi jogi jogszabály is, amelynek az alkalmazásával (tényállási elemeivel) az előírt eljárási cselekmény összefügg. E megkülönböztetésnek az a

gyakorlati jelentősége, hogy eltérően alakulnak a másodfokú bíróság utasításainak figyelmen kívül hagyásából, vagy mellőzéséből származó jogkövetkezmények attól függően, hogy az utasítás mire vonatkozik.

A szükséges eljárási cselekmények foganatosítása, különösen valamely bizonyítás felvétele, vagy meghatározott intézkedés megtétele tekintetében a másodfokú bíróság a hatályon kívül helyező végzésében elvileg minden korlátozás nélkül adhat utasításokat. Ezek az elsőfokú bíróság számára perjogi értelemben kötelezőek, elmulasztásuk olyan lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, mely a megismételt eljárásban hozott ítélet újabb hatályon kívül helyezését vonhatja maga után. Ennek az a magyarázata, hogy eltérő értelmezés mellett az elsőfokú bíróság az utasítások figyelmen kívül hagyásával és a szükséges peradatok beszerzésének az elmulasztásával elzárhatná a másodfokú bíróságot attól, hogy az elsőfokú ítélet megváltoztatása útján, a jogi álláspontjának megfelelő határozatot hozhasson.

Ugyanakkor a bizonyítékok mérlegelése, a tényállás megállapítása, valamint az abból származó jogi következtetések levonása valamennyi bíróságnak a saját hatásköréből, valamint az őt megillető bírói függetlenségből eredő önálló jogosultsága. Annak nincs jogi akadálya, hogy a másodfokú bíróság a megismételt eljárásra nézve, e kérdésekre is kiterjedő utasításokat adjon. Ez azonban mindig iránymutató jellegű, amelytől való eltérés nem minősül eljárásjogi szabálysértésnek, hanem azzal a következménnyel járhat, hogy a másodfokú bíróság, újabb jogorvoslati kérelem alapján, az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztathatja.

Meg kell jegyezni azt is, hogy a másodfokú bíróság utasításai a bizonyítási eljárás egy meghatározott stádiumához és az akkor rendelkezésére álló peradatokhoz kötődnek. A megismételt eljárás során beszerzett újabb adatok és bizonyítékok azonban elvezethetnek a tényállás olyan tartalmú módosulásához, amelyek a másodfokú bíróság iránymutatásait részben, vagy egészben meghaladottakká tehetik. Ebben az esetben nincs eljárásjogi akadálya annak, ezért nem értékelhető eljárási szabálysértésként, ha az elsőfokú bíróság a hatályon kívül helyező végzésben foglalt iránymutatásoktól eltér.

5. A polgári eljárás alapelvei olyan általános elvi tételek, amelyek normatív formában jelennek meg és az a rendeltetésük, hogy irányt mutassanak mind a jogalkotó, mind pedig a jogalkalmazók számára annak érdekében, hogy a részletszabályok megalkotása és alkalmazása során tevékenységük az alapelvek érvényre juttatásának irányába mutasson. Az alapelvek érvényesülése a részletszabályokon keresztül valósul meg. Ebből okszerűen az következik, hogy megsértésük is csak közvetett módon, a részletszabályok megsértésén keresztül valósulhat meg. A jogkövetkezményeket nem az alapelvek,

hanem a részletszabályok megsértése váltja ki. A Pp. 3. § (3) bekezdésének az absztrakció és az általánosság magas szintjén megfogalmazott alapelvi rendelkezése nem alkalmazható olyan generálklauzulaként, amellyel a konkrét ügy egyedi tényállásától függetlenül bármely hatályon kívül helyezés megindokolható. Ezért önmagában a Pp. 3. § (3) bekezdésében írt szabályok megsértése a hatályon kívül helyezést megalapozó jogsértésként nem értékelhető.

6. A Polgári perrendtartás alapvető elveinek és alapelveinek lényeges jogi jellemzője, hogy azok külön utaló szabály nélkül, a per minden szakaszára – így a perorvoslati eljárásra is – kiterjedő hatályúak. A felek nyilatkozattételre való felhívásának, [Pp. 138-139. §] valamint személyes meghallgatásának [Pp. 141. § (1) bekezdése] szabályai pedig a fellebbezési eljárásban a Pp. 239. § utaló szabálya folytán ugyancsak megfelelően irányadók. A törvény e rendelkezései alapján a másodfokú bíróságnak olyan kötelezettsége keletkezik, hogy – amennyiben az elsőfokú bíróság tájékoztatásának valamely hiányosságát észleli – a hiányzó helyes tájékoztatást az arra jogosultnak maga köteles megadni, majd azzal kapcsolatban nyomban köteles őt a megfelelő nyilatkozatok megtételére felhívni. Amennyiben ennek alapján már a másodfokú eljárásban ismertté válik, hogy a fél a szükséges bizonyítási indítványt nem terjeszti elő, vagy a bizonyítás költségeinek előlegezésére nem hajlandó, szükségtelen az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezése és a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet – a rendelkezésére álló adatok alapján – érdemben bírálja felül. Ezzel elkerülhető, hogy a fél együttműködésének a hiánya csak a megismételt eljárásban váljon ismertté.